

Samenvatting inleiding sessie 4 rechtspositie burger (door Hoofd AIVD)

Het juridisch kader voor de AIVD (en de MIVD) wordt gevormd door de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002. In de taakstelling van de diensten staat het begrip nationale veiligheid centraal. Alle onderzoeken en activiteiten die de diensten verrichten, worden verricht in het belang van de nationale veiligheid (ontleend aan artikel 8 EVRM). Bij de activiteiten van de AIVD en de MIVD, zeker bij de uitoefening van bijzondere bevoegdheden, zal vaak sprake zijn van een inbreuk op grondrechten. Dergelijke inbreuken zijn toegestaan indien wordt voldaan aan de eisen uit het EVRM: voorzien bij wet (kenbaarheid en voorzienbaarheid), noodzakelijk in een democratische samenleving en nodig in het belang van de nationale veiligheid. Deze eisen werken nadrukkelijk door in de WIV.

Bij alles wat de dienst doet wordt dan ook voortdurend de afweging gemaakt of er sprake is van een inbreuk op de privacy en of die inbreuk gerechtvaardigd wordt door het belang van de nationale veiligheid in dat concrete geval. Er moet steeds een specifiek doel zijn om gegevens te vergaren of te verwerken, het moet noodzakelijk, subsidiair en proportioneel zijn. Dat geldt niet alleen bij de uitoefening van een bijzondere bevoegdheid, maar bij alle manieren waarop inlichtingen worden verkregen en verwerkt. Naarmate de inbreuk op de privacy groter is, wordt ook het toestemmingsniveau hoger. Al deze wettelijke eisen, beperkingen en waarborgen worden intern bij de diensten zorgvuldig afgewogen en bewaakt. Niet alleen door juristen, (operationeel) adviseurs en leidinggevendenden maar juist ook door de operationele medewerkers die dagelijks met de toepassing van deze bevoegdheden te maken hebben.

Uiteraard is er ook (externe) controle op het handelen van de AIVD. Dit uitgebreide stelsel van controle kent verschillende vormen zoals de onafhankelijke Commissie van Toezicht betreffende de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD), de Tweede Kamer (de vaste commissie voor BZK en de CIVD), de Algemene Rekenkamer, de Nationale Ombudsman, de Rijksauditedienst en natuurlijk de minister van BZK als integraal verantwoordelijke bewindspersoon voor de AIVD. De AIVD is hiermee wellicht de best gecontroleerde overheidsinstantie van Nederland.

Een burger die van mening is dat er gegevens over hem zijn vastgelegd bij de AIVD of MIVD kan een verzoek om kennisneming indienen. Het (al dan niet) verstrekken van deze gegevens geeft echter niet aan of de aandacht voor de betrokkene terecht is geweest. Hiervoor kan een burger een klacht indienen bij de Minister van Binnenlandse zaken. Indien de klacht ontvankelijk is, wordt deze voor advies voorgelegd aan CTIVD. Indien de klager zich niet kan vinden in de afdoening van de klacht, kan hij deze vervolgens voorleggen aan de Nationale ombudsman. Daarnaast heeft de AIVD de wettelijke verplichting om 5 jaar na beëindiging van de inzet van bijzondere bevoegdheden op een persoon, te onderzoeken of aan deze persoon verslag uitgebracht kan worden: de notificatieverplichting (artikel 34 Wiv 2002).

Ook voor de samenwerking met buitenlandse diensten is de WIV het wettelijke kader. In de wereld zoals we die thans kennen en met de soort dreigingen die dat met zich brengt, is internationale samenwerking tussen inlichtingen- en veiligheidsdiensten wereldwijd cruciaal voor een goede en efficiënte taakuitvoering. Er wordt echter niet 'zomaar' informatie uitgewisseld met andere diensten. De aard en intensiteit van die samenwerking wordt (mede) bepaald door criteria als de democratische inbedding van de desbetreffende dienst, het mensenrechtenbeleid van het desbetreffende land, de professionaliteit en betrouwbaarheid en het karakter van de dienst. De afweging om al dan niet samen te werken met een bepaalde dienst wordt zeer zorgvuldig gemaakt,

met inachtneming van alle relevante factoren. Op voorhand wordt echter geen enkele dienst uitgesloten van samenwerking. Er kunnen altijd zwaarwegende operationele en/of nationale veiligheidsbelangen bestaan die het noodzakelijk maken met een bepaalde dienst in contact te treden.